

Studia Bezpieczeństwa Narodowego
Zeszyt 31 (2024)
ISSN 2028-2677, s. 83-106
DOI: 10.37055/sbn/178377

Instytut Bezpieczeństwa i Obronności
Wydział Bezpieczeństwa, Logistyki i Zarządzania
Wojskowa Akademia Techniczna
w Warszawie

National Security Studies
Volume 31 (2024)
ISSN 2028-2677, pp. 83-106
DOI: 10.37055/sbn/178377

Institute of Security and Defense
Faculty of Security, Logistics and Management
Military University of Technology
in Warsaw

OCHRONA GRANICY WSCHODNIEJ RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ W KONTEKSCIE NIELEGALNEJ MIGRACJI

PROTECTION OF THE EASTERN BORDER OF THE REPUBLIC OF POLAND IN THE CONTEXT OF ILLEGAL MIGRATION

Joanna Werner

ORCID: 0000-0001-8107-7330
Akademia Piotrkowska

Abstrakt. Celem artykułu jest analiza przyczyn migracji do Europy oraz sposobów zabezpieczenia granicy wschodniej RP przed nielegalną migracją. Sytuacja geopolityczna na świecie spowodowała gwałtowny wzrost nielegalnej migracji. Nie jest to zjawisko nowe, gdyż zmiany klimatyczne i konflikty zbrojne toczące się od wielu lat potęgują to zjawisko. Granica wschodnia Polski stanowi zarazem wschodnią granicę Unii Europejskiej. W dużej mierze ochrona granicy wschodniej przed nielegalną migracją ma nie tylko wpływ na bezpieczeństwo RP, lecz stanowi ochronę całej UE przed tym procederem. Główny problem badawczy został sformułowany w następujący sposób: Jakie powinny być zastosowane środki bezpieczeństwa w celu zapewnienia ochrony granicy wschodniej RP przed nielegalną migracją? Podstawową metodą wykorzystywaną w przygotowywaniu publikacji była analiza i synteza zgromadzonych źródeł naukowych. Posłużono się również porównaniem, którego istotą była identyfikacja cech wspólnych, podobieństw oraz różnic występujących zagrożeń dotyczących nielegalnej migracji. Zastosowanie tej metody pozwoliło na wykrycie cech podobieństwa i odmienności zabezpieczenia granicy państwowej poprzez odniesienie się do systemów ochrony granicy a także doświadczeń innych państw. Ponadto zastosowano także wnioskowanie, aby sformułować najistotniejsze wyniki przeprowadzonej diagnozy. Po przystąpieniu Polski do strefy Schengen Straż Graniczna odpowiada za ochronę zewnętrznej granicy Unii Europejskiej z Federacją Rosyjską, Białorusią i Ukrainą. Prowadzi również działania związane ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej i nielegalnej migracji na terytorium RP. Rozwinięta współpraca międzynarodowa jest jednym z podstawowych elementów przesądzających o skuteczności działania służb granicznych, stąd też Straż Graniczna przywiązuje dużą wagę do jej doskonalenia. Bieżąca współpraca Straży Granicznej ze służbami granicznymi państw sąsiednich jest nieodzownym wymogiem ochrony granicy. Współdziałanie to realizowane jest na wszystkich szczeblach dowodzenia i przybiera także formy zinstytucjonalizowane. Zakłada się, że zintegrowany system zarządzania granicą jest kluczową kwestią w przeciwdziałaniu nielegalnej migracji. Proces ten daje wszechstronną i spójną kontrolę w obszarze bezpieczeństwa UE, co pozwala reagować na zidentyfikowane zagrożenia w sposób bardziej skuteczny i efektywny.

Słowa kluczowe: nielegalna migracja, granica wschodnia, bezpieczeństwo, Polska, Europa

Abstract. The aim of this article is to analyze the causes of migration to Europe and ways to protect the eastern border of the Republic of Poland against illegal migration. The geopolitical situation in the world has caused a sharp increase in illegal migration. This is not a new phenomenon, as climate change and armed conflicts that have been going on for many years are intensifying this phenomenon. Poland's eastern border is also the eastern border of the European Union. To a large extent, the protection of the eastern border against illegal migration not only affects the security of the Republic of Poland, but also protects the entire EU against this practice. The main research problem was formulated as follows: What security measures should be used to ensure protection of the eastern border of the Republic of Poland against illegal migration? The basic method used in preparing the publication was the analysis and synthesis of collected scientific sources. A comparison was also used, the essence of which was to identify common features, similarities and differences in existing threats related to illegal migration. The use of this method allowed for the detection of similarity and dissimilarity in securing the state border by referring to border protection systems as well as the experiences of other countries. Moreover, inference was also used to formulate the most important results of the diagnosis. After Poland's accession to the Schengen area, the Border Guard is responsible for protecting the external border of the European Union with the Russian Federation, Belarus and Ukraine. It also conducts activities related to combating organized crime and illegal migration in the territory of the Republic of Poland. Developed international cooperation is one of the basic elements determining the effectiveness of border services, hence the Border Guard attaches great importance to its improvement. Ongoing cooperation of the Border Guard with border services of neighboring countries is an essential requirement for border protection. This cooperation is implemented at all levels of command and also takes institutionalized forms. It is assumed that an integrated border management system is a key issue in counteracting illegal migration. This process provides comprehensive and consistent control in the area of EU security, which allows us to respond to identified threats in a more effective and efficient manner.

Keywords: illegal migration, eastern border, security, Poland, Europe

Wprowadzenie

Sytuacja geopolityczna na świecie spowodowała gwałtowny wzrost nielegalnej migracji. Zmiany klimatyczne i toczące się od wielu lat konflikty zbrojne potęgują to zjawisko. Niezmiennie jednak dominują państwa Afryki Środkowej i Północnej oraz Bliskiego Wschodu. Europa nadal stanowi docelowe miejsce dla migrantów z wielu powodów. Dla jednych jest to ucieczka przed tragicznymi skutkami wojny, dla innych przed prześladowaniami religijnymi. Część migrantów poszukuje w Europie poprawy warunków ekonomicznych oraz lepszego życia w poszanowaniu praw człowieka. Obecna sytuacja związana z masowym i niekontrolowanym napływem migrantów do Europy spowodowała, że mamy do czynienia z najpoważniejszym kryzysem migracyjnym od czasu drugiej wojny światowej (Zięba 2008, s. 15-17). Granica wschodnia Polski stanowi zarazem wschodnią granicę Unii Europejskiej. W dużej mierze ochrona granicy wschodniej przed nielegalną migracją ma nie tylko wpływ na bezpieczeństwo RP, lecz stanowi ochronę całej UE przed tym procederem. Należy zwrócić uwagę, iż wraz ze wzrastającą dynamiką zagrożeń terrorystycznych, intensywności nabierają również społeczne potrzeby dzielenia na „swoich” i „obcych” (Trojanowska-Strzęboszewska 2018, s. 94). Spowodowało to, że w europejskich społeczeństwach wzrosło znaczenie różnic kulturowych i cywilizacyjnych podziałów, których wyznacznikami stały się właśnie granice państw.

Celem niniejszego artykułu jest analiza przyczyn migracji do Europy oraz sposobów zabezpieczenia granicy wschodniej RP przed nielegalną migracją. W kontekście przedstawionej sytuacji problemowej zasadnicze pytanie sprowadza się do: jakie powinny być zastosowane środki bezpieczeństwa w celu ochrony granicy wschodniej RP przed nielegalną migracją?

Metodyka badań

W celu rozwiązania głównego problemu badawczego sformułowano następujące szczegółowe problemy badawcze:

- jakie są współczesne uwarunkowania i przyczyny nielegalnej migracji do Europy?
- jakie są główne szlaki nielegalnej migracji?
- w jaki sposób jest zabezpieczona wschodnia granica lądowa i morska RP?

Poszukiwanie rozwiązania wyżej sformułowanego problemu badawczego ukierunkowała hipoteza główna, w której przyjęto założenie, że zintegrowany system zarządzania granicą RP jest kluczową kwestią w przeciwdziałaniu nielegalnej migracji. Proces ten daje wszechstronną i spójną kontrolę w obszarze bezpieczeństwa UE, co pozwala reagować na zidentyfikowane zagrożenia w sposób bardziej skuteczny i efektywny.

Podstawową metodą wykorzystywaną w przygotowywaniu publikacji była analiza i synteza zgromadzonych źródeł naukowych. Posłużono się również porównaniem, którego istotą była identyfikacja cech wspólnych, podobieństw oraz różnic występujących zagrożeń dotyczących nielegalnej migracji. Zastosowanie tej metody pozwoliło na wykrycie cech podobieństwa i odmienności zabezpieczenia granicy państwowej poprzez odniesienie się do systemów i doświadczeń innych państw. Ponadto zastosowano także wnioskowanie, aby sformułować najistotniejsze wyniki przeprowadzonej diagnozy.

Współczesne uwarunkowania nielegalnej migracji do Europy

Charakteryzując XXI wiek należy zaznaczyć, iż jest to okres niestabilny na świecie zarówno pod względem politycznym, jak i militarnym. Dominuje różnorodność kulturowa, konflikty na tle narodowościowym i etnicznym. Coraz częściej występują trzęsienia ziemi, następuje podział państw na bogate i biedne. Często jest to wynikiem progresywnego ocieplenia oraz pogarszających się warunków ekonomicznych. Wszystkie te czynniki sprawiły że migracje nabrały powszechnego i globalnego charakteru napływu do Europy. Należy zauważyć, iż Afryka jest jednak regionem świata, w którym przyrost naturalny i prognozy wzrostu liczby ludności

są najwyższe. Stąd zainteresowanie państw przyjmujących migrantów rozwojem sytuacji w Afryce. Szacuje się, że do roku 2050 ludność Afryki osiągnie poziom 2,5 miliarda. Dlatego też należy mieć na uwadze, iż liczba migrantów będzie systematycznie wzrastała (UNCTAD 2018, s. 10). Do Czarnej Afryki zaliczane są 43 kraje, w tym licząc również państwa wyspiarskie. Prognozy potwierdzają, że w 2030 roku co czwarty mieszkaniec Afryki będzie żył poniżej granicy skrajnego ubóstwa za 1,90 USD dziennie, a nominalna liczba osób skrajnie ubogich zwiększy się prawie o 60 milionów (United Nations 2018, s. 53). Stanowi to ogromne zagrożenie dla państw UE. Według oceny ekspertów zmiany klimatyczne powodujące długotrwałe susze, które wpływają na zmniejszone urodzaje upraw rolnych, zwiększają wystąpienie głodu. Poza porą deszczową, trwającą blisko cztery miesiące, występują długie okresy suszy, które negatywnie wpływają na rolnictwo i hodowlę bydła. W większości państw afrykańskich rolnictwo należy do sektora gospodarki zatrudniającego od 30% do 60% ogółu pracujących. W skrajnych przypadkach udział ten sięga 80%. Tak jest na przykład w Czadzie, Nigrze, czy Etiopii. Kraje Afryki oraz Bliskiego Wschodu mają coraz większe problemy z wyprodukowaniem wystarczającej ilości żywności i osiągnięciem samowystarczalności żywieniowej. Natomiast słabe gospodarki tych państw są postawione przed ogromnym wyzwaniem wygenerowania odpowiednich dochodów w twardej walucie, by móc zakupić żywność na rynkach światowych. Bliski Wschód jest jednym z bardziej niestabilnych i nieprzewidywalnych geopolitycznie regionów na świecie. Należy zwrócić uwagę, iż na obszarze tym znajdują się znaczne złoża ropy naftowej oraz gazu ziemnego. Nieustające konflikty zbrojne: izraelsko-palestyński, wojna w Iraku, kryzys polityczny w Syrii, program nuklearny w Iranie sprawiły, że znaczenie Bliskiego Wschodu stało się coraz bardziej ważne dla społeczności międzynarodowej. Ponadto społeczeństwo bliskowschodnie jest bardzo zróżnicowane pod względem ekonomicznym i etnicznym. Od lat toczące się tam również liczne konflikty na tle narodowościowym, społecznym i religijnym spowodowały wzrost nielegalnej migracji. Bliski Wschód obejmuje państwa południowo – wschodniej Azji oraz Afryki wschodniej, co przedstawiono na Rys.1.

Narastająca bieda i nasilające się konflikty narodowościowe i plemienne będą powodować zwiększającą się liczbę nielegalnych migrantów do państw Unii Europejskiej a sytuację tę wykorzystują zorganizowane grupy przestępcze trudniące się przetrzaniem nielegalnych migrantów.

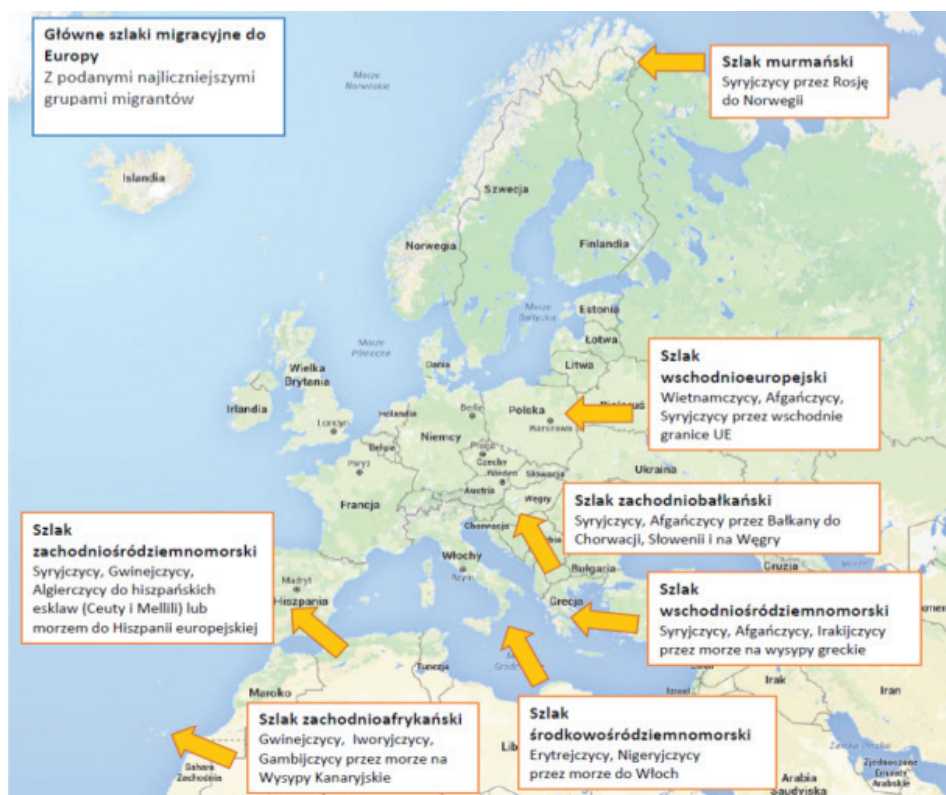
Rys. 1. Państwa Bliskiego Wschodu

Źródło: <https://euroislam.pl/krotki-przewodnik-po-bliskim-wschodzie-2>, [dostęp: 02.11.2023].

Szlaki nielegalnej migracji do Europy

Nielegalne przekraczanie granic jest jednym z głównych problemów współczesnego prawa międzynarodowego, w tym również europejskiego. Walka z tym zjawiskiem nie zawsze przynosi zamierzone efekty a w szczególności, gdy biorą w tym udział zorganizowane grupy przestępcze, które z tego procederu czerpią ogromne korzyści. Gwałtowny wzrost nielegalnej migracji do Europy nastąpił po protestach społecznych i konfliktach zbrojnych w krajach arabskich, w latach 2010–2012, zwanych Arabską Wiosną (Górak-Sosnowska 2016, s. 12). Do Europy zaczęli napływać również migranci z Afryki Subsaharyjskiej, którzy przebywali „tranzytem” w obozach dla uchodźców w krajach Afryki Północnej. Niepokoje wywołane Arabską Wiosną zainspirowały ich do ucieczki z obozów i dalszej drogi migracyjnej. Apogeum nastąpiło w 2015 roku jednakże UE nie była przygotowana na

przyjęcie tak dużej liczby migrantów (Kern 2015). Pierwszym szlakiem nielegalnej migracji do Europy zapoczątkowanym w 2014 roku był szlak bałkański. Małe grupy nielegalnych migrantów próbowały przedostać się do Turcji a następnie na wyspy greckie położone na Morzu Egejskim. W zależności od sytuacji geopolitycznej na świecie szlaki migracyjne ulegają zmianie. **Według informacji przedstawionych przez Agencję Frontex można wyróżnić kilka szlaków przemytu nielegalnych migrantów do Europy. Trasy nielegalnej migracji przedstawia Rys. 2.**

Rys. 2. Główne szlaki migracyjne do Europy

Źródło: <http://biuletynmigracyjny.uw.edu.pl/53-grudzien-2015/glowne-szlaki-migracyjne-do-europy-z-podanymi-najliczniejszymi-grupami-migrantow>, [dostęp: 01.10.2023].

Liczba nielegalnych przekroczeń granic zewnętrznych UE między styczniem a kwietniem 2023 roku wzrosła o 30 procent w stosunku do roku ubiegłego. Nielegalni migranci usiłują dostać się do Europy przede wszystkim czterema głównymi szlakami migracyjnymi, a także od rozpoczęcia przez Rosję inwazji na Ukrainę szlakiem wschodnim. W dniu 18 listopada 2023 roku **władze w Helsinkach zamknęły trzy przejścia graniczne z Rosją w obwodzie leningradzkim i jedno w Karelii.**

Wstępnie założono, że restrykcje mają obowiązywać przez trzy miesiące. Powodem podjęcia tej decyzji było znaczne zwiększenie liczby migrantów próbujących dostać się przez Rosję do Finlandii. Rząd w Moskwie wyraził zgodę na przewóz nielegalnych imigrantów w pobliże rosyjsko-fińskiej granicy. Fińska straż graniczna poinformowała, że w ciągu ostatnich trzech miesięcy na granicę z Finlandią przybyło przez Rosję ponad 130 migrantów, pochodzących głównie z Bliskiego Wschodu i Afryki. Osoby te nie posiadały ważnych dokumentów uprawniających do wjazdu do Unii Europejskiej (Polska agencja Prasowa SA, <https://www.pap.pl/aktualnosci/msw-finlandii-przygotowujemy-sie-do-zamknienia-przejsc-na-granicy-z-rosja-rozmowy-nie>, data dostępu 05.01.2024).

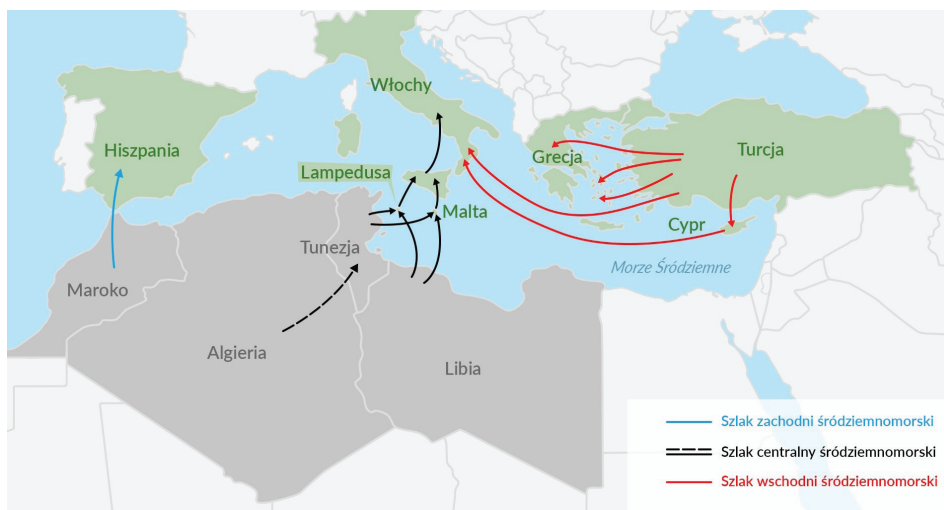
Szlak bałkański z racji tego, iż trasa jego prowadzi przez zachodnie regiony Bałkanów nazywany jest zachodnio-bałkańskim. Nielegalni migranci przemierzają się tym szlakiem na północ, przedzierając się przez kraje byłej Jugosławii. Jak podaje Agencja Frontex główne trasy przerzutowe prowadzą przez Turcję do Grecji, a stamtąd przez Macedonię i Serbię do granicy serbsko-węgierskiej. W ostatnich latach trasa ewaluowała i zmieniła kierunek na terytorium Ukrainy a stamtąd poprzez granicę wschodnią RP do państw UE. Zmiana szlaku powiązana jest ściśle z konfliktem zbrojnym na Ukrainie. W tym przypadku nielegalni migranci starają się wykorzystać sfalszowane dokumenty. Fałszerstwa najczęściej polegają na **tworzeniu, przerabianiu lub podrabianiu dokumentów podróży różnych państw świata.** Funkcjonariusze Straży Granicznej przeszkoleni są w dziedzinie kryminalistyki, co sprawia, że większość sfalszowanych paszportów wykrywana jest już na etapie wstępnej kontroli dokumentu.

Szlak śródziemnomorski to kolejna trasa wykorzystywana przez grupy przestępcze zajmujące się przerzutem nielegalnych migrantów do Europy. Droga przez Morze Śródziemne jest jedną z najbardziej niebezpiecznych. Każdego roku w morzu giną tysiące osób. Jednak ze względu, iż jest to najkrótsza trasa z Afryki Północnej na włoską wyspę Lampedusa, gdzie odległość wynosi około 100 km, to pomimo zagrożenia utonięciem uchodźcy decydują się na tę podróż. Migranci to najczęściej obywatele Bangladeszu, Egiptu, Tunezji, Erytrei, Kamerunu, Gwinei, Wybrzeża Kości Słoniowej oraz Mali. Miejscem docelowym są również Wyspy Kanaryjskie, lub Malta. Szlaki migracyjne na Morzu Śródziemnym przedstawia Rys.3.

Agencja Associated Press 17 września 2023 roku podała, iż w ciągu dwóch tygodni na wyspę dotarło 120 łodzi z 6,8 tys. nielegalnymi migrantami z krajów afrykańskich. Wyspę Lampedusę uznano za wyspę klęski humanitarnej. W ośrodkach dla nielegalnych migrantów przebywa około 4,5 tys. osób co przekracza ośmiokrotnie możliwości zakwaterowania i wyżywienia. Unia Europejska chcąc zapobiec tak zmasowanej nielegalnej migracji już w 2022 roku rozpoczęła wdrażanie programu pomocowego dla państw Afryki Północnej. Europejska Agencja Straży Granicznej i Przybrzeżnej (Frontex) prowadzi obecnie trzy operacje na Morzu Śródziemnym,

aby ratować zagrożonych migrantów i zwalczać przemyt ludzi. Dzięki tym wysiłkom od 2015 roku **udało się uratować ponad 629 000 osób**.

W 2016 roku UE utworzyła **Europejskie Centrum Zwalczania Przemytu Migrantów**, aby pomóc państwom członkowskim położyć kres temu procederowi. W rozbijaniu siatek przestępczych współpracuje też z krajami pochodzenia i tranzytu migrantów (*Council of the European Union*). Konflikty zbrojne na Bliskim Wschodzie, prześladowania religijne, zła sytuacja ekonomiczna spowodowały zwiększony napływ nielegalnych migrantów do Polski i UE. Szczególnie w ostatnim okresie uaktywnił się szlak przerzutowy z tego kierunku.

Rys. 3. Szlaki migracyjne na Morzu Śródziemnym
Źródło: Agencja Frontex, Biuletyn migracyjny 2/21.

Wschodnioeuropejski szlak migracyjny, jest częścią granicy lądowej Unii Europejskiej i liczy ponad 6 tys. km. Jest on trudny do przebycia, gdyż w większości prowadzi z południa przez tereny góryste, następnie rzekę Bug, oraz tereny zalesione i mokradła. Przebiega przez Finlandię, Estonię, Łotwę, Litwę, Polskę, Słowację, Węgry, Rumunię, Bułgarię, a także przez państwa niebędące członkami Unii Europejskiej tj. Norwegię, Federację Rosyjską, Białoruś, Ukrainę i Mołdawię. Nielegalni migranci z Wietnamu, Chin, Afganistanu, Syrii oraz państw po rozpadzie Związku Radzieckiego, starają się dotrzeć do Europy przez wschodnią granicę Unii Europejskiej wykorzystując również szlak północny udając się do Finlandii.

Wojna na Ukrainie sprawiła, iż wiele osób szukało schronienia w Polsce. Były to miliony uchodźców, którzy w większości pozostali na terenie RP. Wykorzystywały to zorganizowane grupy przestępcze, starając się wśród uchodźców przemycić do Europy nielegalnych migrantów. Posługiwali się oni sfałszowanymi dokumentami

podróży polegającymi na wymianie fotografii lub upodobnieniem się do osoby zamieszczonej w paszporcie. Z informacji podanych przez Komendę Główną Straży Granicznej wynika, iż w dniu 2 października 2023 roku funkcjonariusze Straży Granicznej z PSG w Katowicach-Pyrzowicach przeprowadzili kontrolę legalności pobytu wobec pasażerów, którzy przylecieli z Aten (Grecja). Trzech mężczyzn (w wieku 21, 22 i 23 lata) w trakcie legitymowania okazało dowody osobiste i paszport. Po przeprowadzonej analizie dokumentów okazało się, że bułgarski dowód osobisty został przerobiony, natomiast portugalski został podrobiony na wzór oryginalnego dokumentu. Trzeci z mężczyzn posłużył się podrobionym paszportem austriackim, który figurował w bazach danych INTERPOL jako utracony (Śląski Oddział Straży Granicznej w Raciborzu, <https://www.slaski.strazgraniczna.pl/sm/aktulanosci/4896/falszywe-paszporty.html>, data dostępu 10.10.2023). Ze względu na swój niekontrolowany charakter nielegalna migracja jest niejednokrotnie traktowana jako najbardziej niebezpieczna część przepływów migracyjnych, bowiem wśród tych osób mogą znajdować się terroryści oraz osoby zajmujące się szpiegostwem. Wskazuje się w tym względzie, że kontrola, kto wjeżdża i pozostaje na terytorium państwa, stanowi integralną część suwerenności państwowej. Polska stanowi wschodnią granicę UE i na niej spoczywa obowiązek ochrony granic przed nielegalną migracją. Migranci, którzy w sposób niekontrolowany dostają się do strefy Schengen stanowią jedno z poważniejszych zagrożeń dla stabilności i bezpieczeństwa obszaru europejskiego. Liczbę i dynamikę fałszerstw dokumentów przedstawiają Tabela 1. i Tabela 2. Zwiększająca się w ostatnich dwóch latach liczba nielegalnych migrantów spowodowana jest konfliktem zbrojnym na Ukrainie oraz polityką migracyjną stosowaną przez białoruskie władze. Niestabilną sytuację geopolityczną na świecie, liczne konflikty zbrojne oraz zmieniające się warunki klimatyczne wykorzystał rząd Białorusi umożliwiając przyjazd na swoje terytorium cudzoziemcom deklarującym dalszą podróż do Unii Europejskiej. Tym samym chciał doprowadzić do kryzysu migracyjnego w Europie.

Ekspertci od Europy Wschodniej już wtedy przyznawali, że dowiezenie nielegalnych migrantów nad polską granicę wschodnią było efektem operacji „Śluza” przygotowanej przez białoruskie służby w celu destabilizacji Polski, Litwy i Łotwy, a może nawet całej Unii Europejskiej (Maciejewski 2022). Cudzoziemców wprowadzono w błąd, iż będąc na terytorium Białorusi w sposób legalny będą mogli przekroczyć granicę Unii Europejskiej. Rzeczniczka rosyjskiej dyplomacji w swojej wypowiedzi przedstawia jeden z najczęściej artykułowanych argumentów propagandy Moskwy i Mińska, iż winę za tę sytuację ponosi Zachód, który pod pozorem szerzenia demokracji zniszczył kraje Bliskiego i Środkowego Wschodu (Pieczyński 2022). Trasy nielegalnej migracji do Białorusi przedstawia Rys. 4.

Tabela 1. Liczba i dynamika fałszerstw dokumentów dokonanych przez cudzoziemców ujawnionych przez Straż Graniczną w latach 2016-2022

Rok	Cudzoziemcy ogółem		W tym obywatele państw trzecich	
	Liczba	Dynamika %	Liczba	Dynamika %
2016	2798	-	2771	-
2017	2984	+ 7	2954	+ 7
2018	2700	- 10	2675	- 10
2019	1697	- 37	1678	- 37
2020	1200	- 29	1181	- 30
2021	1863	+ 55	1853	+ 57
2022	2632	+ 62	2344	+ 59
Razem	15874	-	15456	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Biuletynów statystycznych Straży Granicznej <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>, [dostęp: 04.11.2023].

Tabela 2. Osoby posługujące się fałszywymi dokumentami uprawniającymi do przekroczenia granicy/pobytu na terytorium RP ujawnione przez Straż Graniczną w I półroczu 2023 roku.

Rodzaj dokumentu	RAZEM		/	OBYWATELE PAŃSTW TRZECICH		/	OBYWATELE UE/EOG		/
	I pół. 2023 r.	I pół. 2022 r.		I pół. 2023 r.	I pół. 2022 r.		I pół. 2023 r.	I pół. 2022 r.	
Wiza	85	65	+37%	85	62	+37%			
Stempel	11	25	-56%	11	25	-56%			
Dowód osobisty	115	59	+95%	114	59	+93%	1		
Dokument pobytowy	40	32	+25%	40	32	+25%			
Paszport	77	72	+7%	75	72	+4%	2		
Karta MRG									
Inne	73	665	-89%	73	660	-89%		5	
RAZEM	401	915	-56%	398	910	-56%	3	5	-40%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Biuletynów statystycznych Straży Granicznej <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>, [dostęp: 04.11.2023].

Rys. 4. Trasy migracyjne do Białorusi

Źródło: Academic Centre for Strategic Communication, Signal Information, Vol II, https://www.wojsko-polskie.pl/aszwoj/u/69/5d/695d2d75-a1ab-48ff-a8c5-f5fc9d041ff5/signal_information_vol_ii.pdf, [dostęp: 10.09.2023].

Na początku lata 2021 roku prezydent Białorusi Alaksandr Łukaszenka zagroził niepowstrzymywaniem przybywających do Unii Europejskiej handlarzy narkotykami, handlarzy ludźmi, a także uzbrojonych migrantów. Kryzys rozpoczął się, gdy władze białoruskie uruchomiły kanały przerzutu migrantów z kraju przez granicę z UE na terytorium Litwy, Polski i Łotwy. Prezydent Alaksandr Łukaszenka przyznał, że wspieranie nielegalnego transgranicznego przerzutu migrantów jest odpowiedzialnością na unijne sankcje wobec Białorusi. W związku z kryzysem rządy Polski i Łotwy podjęły decyzje o wprowadzeniu stanów wyjątkowych na terenach przygranicznych z Białorusią. Rząd Litwy wprowadził natomiast stan wyjątkowy na terytorium całego kraju (*Rozporządzenie Rady UE 2021/1030*). Rząd polski zmobilizował wszystkie siły i środki, aby przeciwdziałać nielegalnej migracji.

Ochrona granicy wschodniej i morskiej Rzeczypospolitej Polskiej

Podstawowym celem Unii Europejskiej jest prowadzenie nowoczesnej i kompleksowej europejskiej polityki migracyjnej, opartej na solidarności ze szczególnym uwzględnieniem granicy wschodniej. W odniesieniu do nielegalnej migracji, uwzględniając kryzys migracyjny w 2015 roku, UE przyjęła kilka głównych aktów ustawodawczych dotyczących walki z nielegalną migracją. Jest to tzw. rozszerzony pakiet z 2016 r. w sprawie przeciwdziałania nielegalnej imigracji. Obejmuje on dyrektywę Rady 2002/90/WE i zawiera wspólną definicję przestępstwa ułatwiania

(przerzutu) nielegalnego wjazdu, tranzytu i pobytu, jak również decyzję ramową 2002/946/JHA, która ustanawia sankcje karne za takie postępowanie.

Po przystąpieniu Polski do strefy Schengen Straż Graniczna odpowiada za ochronę zewnętrznej granicy Unii Europejskiej z Federacją Rosyjską, Białorusią i Ukrainą. Prowadzi także działania związane ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej i nielegalnej migracji na terytorium RP. Pięć oddziałów odpowiada za ochronę zewnętrznej granicy UE z Federacją Rosyjską, Ukrainą i Białorusią oraz granicy morskiej. Są to: Nadbużański Oddział Straży Granicznej (granica polsko-białoruska i polsko-ukraińska), Podlaski Oddział Straży Granicznej (granica Polski z obwodem kaliningradzkim), Warmińsko-Mazurski Oddział Straży Granicznej (granica polsko-białoruska), Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej (granica polsko-ukraińska) oraz Morski Oddział Straży Granicznej odpowiedzialny za bezpieczeństwo obszaru na akwenie Morza Bałtyckiego graniczący z Federacją Rosyjską (Komenda Główna Straży, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/straz-graniczna/struktura-sg/oddzialy-sg>, data dostępu 10.10.2023). Głównym zadaniem funkcjonariuszy z tych oddziałów jest ochrona i stałe patrolowanie tzw. „zielonej granicy” oraz granicy morskiej. Podobny problem migracyjny może w najbliższym czasie dotyczyć obwodu kaliningradzkiego. Serwis Kaliningrad.ru podaje, że władze lotniska w Kaliningradzie dokonały uruchomienia połączeń m.in. z Turcją, ze Zjednoczonymi Emiratami Arabskimi, Egiptem i Etiopią, a zatem może powstać nowy szlak migracyjny. Mimo, iż granica lądowa z obwodem kaliningradzkim wynosi tylko 232 km, to należy wziąć pod uwagę zagrożenia wynikające z granicy morskiej. Do obwodu należy odcinek wybrzeża Morza Bałtyckiego o długości 147 km, w tym długość odcinka rozgraniczającego morze terytorialne Rzeczypospolitej Polskiej i Federacji Rosyjskiej to 22,21 km. Rozważając obecną sytuację polityczną Morski Oddział SG wzmocnił ochronę odcinka granicy morskiej RP poprzez zwiększony nadzór nad eksploatacją polskich obszarów morskich oraz przestrzeganiem przez statki pływające pod obcą banderą przepisów obowiązujących na tych obszarach.

Początek kryzysu rozpoczął się na przełomie lipca i sierpnia 2021 roku. W okresie 7–8 sierpnia Straż Graniczna zatrzymała 349 imigrantów, pochodzących z Iraku i Afganistanu, którzy nielegalnie przekroczyli granicę polsko-białoruską. W dniu 17 sierpnia Centrum Informacyjne Rządu podało, że od początku miesiąca sierpnia 2021 roku było to już 1935 osób, z czego 1175 zostało zawróconych, a 760 skierowanych do ośrodków dla cudzoziemców (*Kryzys na granicy polsko-białoruskiej*, data dostępu 28.09.2023). Ze względu na zwiększającą się liczbę nielegalnych przekroczeń granicy, Straż Graniczną zaczęło wspierać wojsko. Wzmoczone zostały patrole na granicy z Białorusią. Monitorowanie tak dużego obszaru bez odpowiedniego wyposażenia Straży Granicznej i innych służb odpowiedzialnych za ochronę granic Polski oraz UE, byłoby fizycznie niemożliwe. Dlatego tak niezbędne okazało się wyposażenie Straży Granicznej w urządzenia techniczne. Elektroniczne zabezpieczenie wschodniej granicy opiera się na różnego rodzaju typach sprzętu w postaci

systemów umieszczonych w ziemi, na ogrodzeniach oraz fotopułapek. Są wśród nich między innymi różnorodne kamery i drony z funkcją nagrywania. Urządzenia te zapewniają najwyższą jakość rejestrowanych materiałów, jak również pracę w różnych warunkach atmosferycznych. Jednym z systemów zabezpieczenia granicy jest termowizja. W celu przeciwdziałania nielegalnej migracji z terenu Białorusi rozpoczęto w 2021 roku *budowę* fizycznej zapory na granicy polsko-białoruskiej. Pod koniec 2022 roku na odcinku podlaskiej części granicy z Białorusią ukończono zaporę fizyczną, czyli wysoki na 5,5-metra mur ze stalowych pręseł zakończony drutem żyłkowym o długości 186 kilometrów.

Zapora naszpikowana jest elektroniką wyczuwającą najmniejszy ruch oraz kamerami termowizyjnymi. Bariera elektroniczna obejmuje również te odcinki, gdzie nie ma zapory, czyli część wód granicznych. Termowizja ma jednak swoje wady, ponieważ gorzej działa we mgle i jak określił to w wywiadzie eksperckim funkcjonariusz SG, istnieją sposoby zakłócenia jej działania. Jeśli jednak system składa się dodatkowo z czujników sejsmicznych i radaru, to w końcowym etapie nielegalnego przekraczania przez granicę pozostaje jedynie przedarcie się siłą. Radar można co prawda zagłuszyć, jednak operator urządzenia wtedy wie, że jest jakiś problem na granicy i zostają wysłane w ten teren dodatkowe patrole. Najnowsze systemy walki elektronicznej (WRE) wykorzystują technikę DRFM (Digital Radio Frequency Memory) pozwalającą na „aktywne kamuflowanie” pozycji. Dzieje się tak poprzez przechwytywanie sygnału radaru przeciwnika, jego modyfikację, a następnie retransmisję zmienionego sygnału uważanego przez wrogi radar za „swoj”. Z kolei sensory sejsmiczne z samoczynnymi się algorytmami wykorzystywane są w systemie AMSTA i pozwalają na wykrycie pojazdu już z odległości 250 m z rozróżnieniem rodzaju pojazdu (Juraszek 2020). Człowiek zbliżający się do granicy może zostać już wykryty z odległości 75 m. Zainstalowany system jest go w stanie odróżnić od dzika lub łosia. System AMSTA jest też w stanie wykryć drążenie tuneli. Dzięki temu systemowi Bieszczadzki Oddział SG wykrył dwa już wydrążone rok wcześniej tunele z Ukrainy do Polski oraz jeden aktualnie drążony. Tunelami tymi byli przemycani nielegalni migranci oraz wyroby akcyzowe. Od roku 2018 firma Siltec dostarcza jednostkom Straży Granicznej przenośne, chłodzone kamery termowizyjne wraz z akcesoriami. W chwili obecnej na wyposażeniu Straży Granicznej jest ich już ponad 300 sztuk. Przenośne, chłodzone kamery termowizyjne przeznaczone są głównie do skrytej obserwacji terenu, w celu wykrywania osób przekraczających granicę państwową wbrew przepisom, lub usiłujących dokonać tego przekroczenia w odległości, co najmniej 3 km od obserwatora. Kamery są wykorzystywane w trudnych warunkach terenowych o ograniczonej widoczności bez względu na porę dnia, przez cały rok i w każdych warunkach atmosferycznych. Są one użytkowane przede wszystkim przez patrole piesze oraz w ramach zorganizowanych zasadzek, do obserwacji najbardziej zagrożonych odcinków granicy państwowej.

Wschodnia granica Unii Europejskiej często przebiega przez dzikie, kręte i meandrujące rzeki położone w trudno dostępnych, zalesionych lub górzystych terenach. Takie położenie ma np. rzeka Bug. Tereny te są chronione przez oddziały SG Bieszczadzki, Nadbużański, Warmińsko-Mazurski i Podlaski. Podmokłe brzegi tych rzek są porośnięte drzewami i krzewami. Jest to obszar trudno dostępny a poziom wody w różnych porach roku może się znacznie zmieniać. Rzeki, te stanowią naturalną granicę i są miejscem częstego przemytu ludzi, narkotyków i papierosów na teren Polski a następnie do UE. Jest to bardzo dochodowy interes dla zorganizowanych grup przestępczych. Przemyt taki odbywa się najczęściej z wykorzystaniem kilkumetrowych nadmuchiwanym łodzi, na których 1-2 osoby przewożą paczki z towarem. Są one odbierane z łodzi przez osoby znajdujące się na brzegu i natychmiast chowane w krzakach w celu późniejszego odbioru. Bardzo pomocnym urządzeniem, które sprawdza się na tym odcinku jest fotopułapka. Ten wtapiający się w leśne otoczenie sprzęt reaguje natychmiast, jeżeli w swoim zasięgu zauważy ruch. Na przykład fotopułapka z modułem GSM HD TV-3310MA rejestruje obraz w nocy do 30m. Jest ona połączona z urządzeniem odbiorczym obsługiwany przez funkcjonariusza SG. Jeżeli zarejestruje poruszające się osoby, natychmiast dokonuje alarmu i przesyła materiały zdjęciowe. Fotopułapka jest praktycznie nie do wykrycia, a wbudowany oświetlacz IR skutecznie pozwala kamerze identyfikować obiekt w nocy. Sprzęt jest wodoodporny i może pracować w ekstremalnych warunkach pogodowych, przy temperaturze od -20 do +60 stopni Celsjusza. Fotopułapka z modułem GSM HD TV-3310MA to skuteczne rozwiązanie wykorzystywane w ochronie granicy. Sprzęt ten umożliwi w szybki sposób dotarcie do przemytników i wykorzystywany jest na całym odcinku granicy wschodniej.

Oprócz fotopułapek bardzo przydatny jest system River Guard. Jest to jeden z zakończonych w roku 2021 projektów wdrożeniowych Wojkowej Akademii Technicznej, współfinansowanych przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju. Głównym celem systemu jest zapewnienie bezpieczeństwa granicy wschodniej pt. „Perymetria na obszarach podmokłych, przybrzeżnych i rzekach”. System ten w ubiegłym roku już został wdrożony. Wykrywa on zaistniałe zdarzenia zarówno na wodzie, jak i na brzegu, w terenie suchym oraz podmokłym. Sygnały z czujek przesyłane są do systemu integrującego w czasie rzeczywistym a następnie obrazowane na stanowisku operatora. Ze względu na trudne warunki środowiskowe, w których działa system, zastosowano nadmiarowość czujek i koincydencję alarmów. Dzięki temu sygnał alarmu jest generowany z dużym prawdopodobieństwem przy jednoczesnej redukcji alarmów fałszywych. W tych warunkach mogą być one generowane przez wiele czynników. Zabezpieczenia elektroniczne, to system czujników m.in. sensorów sejsmicznych, kamer, także noktowizyjnych weryfikujących odbierane sygnały. Specjalne algorytmy rozróżniają np. odgłosy kroków człowieka od mikrowstrząsów wywoływanych przez dzikie zwierzęta. Całość obrazu jest nagrywana i gromadzona w systemie operacyjnym. Perymetrię po raz pierwszy zastosowano na granicy

Polski z Ukrainą kilka lat temu, która punktowo monitorowała m.in. teren wokół przejścia granicznego w Hrebennem. W przejściu tym na przestrzeni ostatnich lat zaobserwowano największą nielegalną migrację i przemyt towarów. Celem systemu jest usprawnienie i podniesienie poziomu zabezpieczenia granicy państwowej, a tym samym zwiększenie bezpieczeństwa wewnętrznego kraju i strefy Schengen. Na wieżach obserwacyjnych przy wschodniej granicy Polski zainstalowano 22 nowe systemy optoelektroniczne. Wartość tych systemów to 27 mln zł. Systemy zamieszczone na wieżach obserwacyjnych wyposażone są w kamerę termowizyjną niechłodzoną, albo chłodzoną kamerę dalekozasięgową. Po raz pierwszy w lutym 2023 w Polsce zainstalowano dalekozasięgową chłodzoną kamerę termowizyjną w wersji HD. W skład głowicy optoelektronicznej umieszczonej na wieży wchodzi również kamera dzienna wysokiej rozdzielczości oraz dalmierz laserowy. Obrazy z kamer przesyłane są do lokalnych ośrodków nadzoru zlokalizowanych w najbliższych placówkach SG, gdzie prowadzona jest przez funkcjonariuszy całodobowa obserwacja granicy. Oprócz obrazu wyświetlonego na monitorze funkcjonariusze posługują się aplikacją wyświetlającą obiekty na mapie cyfrowej. Dzięki tej aplikacji można natychmiast kierować patrole w rejon zagrożenia (KGSG, data dostępu 09.09.2023). W celu zwiększenia ochrony granicy został wyprodukowany Mobilny Punkt Perymetryczny (MPP). Jest to modułowa przyczepka samochodowa, która pozwala na rozstawienie masztu obserwacyjnego wraz z zainstalowanymi na nim czujnikami. Ogromnym atutem jest dowolność wyboru bez konieczności doprowadzania zasilania, a jedynie ustawienie radiolinii do komunikacji z centrum nadzoru. Taki radar perymetryczny jest w stanie wykryć drony, ludzi i samochody w odległości do 1 km, oraz obiekty oddalone od radaru o co najmniej 100 metrów. Namiernik sygnałów radiowych składa się z czterech anten, odbiornika i komputera ze specjalnie opracowaną na potrzeby systemu aplikacją. Detektor sygnałów radiowych wykrywa transmisję z telefonów komórkowych. W systemie wykorzystano kamery termowizyjne, jak i wizyjne zarówno do obserwacji obszaru chronionego, jak i do wykrywania poruszających się obiektów w polu widzenia, tzw. kamery z analitykami obrazu. System ten bardzo sprawdza się przy wykrywaniu nielegalnych przekroczeń granicy. Według statystyk Straży Granicznej najwięcej nielegalnych przekroczeń dotyczyło granicy wschodniej Unii Europejskiej. Obrazuje to Tabela 3.

W pierwszej połowie 2023 roku nastąpił wzrost nielegalnych przekroczeń o 23 %. Do najczęściej przekraczających granicę wbrew przepisom należeli obywatele Ukrainy, Gruzji, Armenii oraz państw Bliskiego Wschodu i Afryki Subsaharyjskiej. Należy również wspomnieć, iż funkcjonariusze dokonują całodobowych patroli, całego odcinka granicy wschodniej RP używając samochodów, kładów oraz wykorzystują konie w terenach trudno dostępnych. Sytuacja jaka wystąpiła na granicy wschodniej w ostatnich dwóch latach zmusiła funkcjonariuszy SG do częstszego wykorzystania dronów oraz samolotów będących na wyposażeniu Straży Granicznej.

Tabela 3. Cudzoziemcy zatrzymani/ujawnieni przez Straż Graniczną za przekroczenia granicy państwowej wbrew przepisom (PGPWP) lub uśiłowanie PGPWP w okresie styczeń -wrzesień 2023 roku.

OBYWATELSTWO	kody ISO Alfa 3166	RAZEM	ROSJA	BIALORUŚ	UKRAINA	MORSKA połączenia zewnętrzne	LOTNICZA połączenia zewnętrzne	razem na granicy zewnętrznej UE
Syria	SYR	1 819		70			21	91
Ukraina	UKR	493		1	144		125	270
Turcja	TUR	438		25	2		130	157
Gruzja	GEO	365			1		192	193
Afganistan	AFG	347		86			2	88
Białoruś	BLR	177	1	59	1		21	82
Indie	IND	170		24			43	67
Rosja	RUS	106	6	22	3	1	25	57
Egipt	EGY	102		6	1		37	44
Iran	IRN	101		24			4	28
Irak	IRQ	90		19			2	21
Uzbekistan	UZB	75		1			8	9
Moldawia	MDA	63			3		1	4
Jemen	YEM	62		22			7	29
Somalia	SOM	55		35			2	37
Tadżykistan	TJK	39		3			1	4
Armenia	ARM	37			1		19	20
Azerbejdżan	AZE	35	1	3			11	15
Wietnam	VNM	31						
Pakistan	PAK	31		6			6	12
Mongolia	MNG	28						
Bangladesz	BGD	26		1			11	12
Turkmenistan	TKM	25		15				15
Wielka Brytania	GBR	25					25	25
Kazachstan	KAZ	25			2		11	13
Erytrea	ERI	24		8			1	9
Sudan	SDN	24		10			1	11
Kamerun	CMR	18		3			1	4
Maroko	MAR	18		7	1	1	2	11
Palestyna	PSE	18		3			7	10
Albania	ALB	17					8	8
Nepal	NPL	17		4			3	7
Nigeria	NGA	17		2			5	7
Etiopia	ETH	16		12			1	13
Kirgistan	KGZ	16					4	4
Chiny	CHN	15	1				5	6
Sri Lanka	LKA	11		3				3
Brazylia	BRA	11			1			1
Filipiny	PHL	10					6	6
Serbia	SRB	10					1	1

Źródło: Statystyki SG - Informacja statystyczna za 2023 r., <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>, [dostęp 01.09.2023].

Dużym wsparciem w przeciwdziałaniu nielegalnej migracji jest współpraca oficerów łącznikowych Straży Granicznej ze służbami Ukrainy. Oficerowie łącznikowi w zależności od potrzeb organizują również wspólne szkolenia i seminaria dla oficerów łącznikowych Ukrainy w celu pogłębienia wiedzy, wymiany doświadczeń

oraz opracowania dalszych kierunków współpracy. Informacje pozyskane drogą operacyjną przekazywane są do zintegrowanego systemu zarządzania granicami (Porozumienie zawarte pomiędzy Komendantem Głównym Straży Granicznej oraz Szefem Służby Celnej, Dz. Urz. KGP. 2007.20.153, Dz. Urz. KGP. 2007.20.153).

Wykorzystanie samolotów i dronów w ochronie granicy wschodniej i morskiej Rzeczypospolitej Polskiej

Nasilający się proceder nielegalnej migracji na granicy wschodniej RP oraz obszarach morskich graniczących z Federacją Rosyjską spowodował, iż Straż Graniczna zintensyfikowała patrole w przestrzeni powietrznej. Wykorzystanie dronów i samolotów w ochronie granic reguluje Zarządzenie nr 49 Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 10 kwietnia 2018 roku w sprawie wykorzystania bezzałogowych statków powietrznych Straży Granicznej. Określa ono w § 2 ust. 1 użycie bezzałogowych statków powietrznych w szczególności do ochrony granicy państwowej na lądzie oraz na morzu. Loty patrolowe wykonywane są w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej oraz w przestrzeni nad wyłączną strefą ekonomiczną RP.

Techniczne zabezpieczenie granicy wschodniej i morskiej zapewnia w dużym stopniu system bezzałogowych statków powietrznych. W jego skład wchodzi m.in. platformy bezzałogowych statków powietrznych typu Fly Eye. Są one głównie wykorzystywane w przestrzeni powietrznej wzdłuż wschodniej granicy państwa. Ich podstawowe zadania polegają m.in. na monitorowaniu granicy, wspieraniu pościgów za sprawcami przestępstw oraz wykonywaniu lotów poszukiwawczych. Drony są też wykorzystywane w działaniach operacyjno-rozpoznawczych, ze szczególnym uwzględnieniem nielegalnej migracji. Obecne systemy bezzałogowe są wyposażone w nowoczesne funkcjonalności i technologie służące do wykrywania, przekazywania do bazy oraz fotografowania obiektów i ludzi na granicy (Parczewski i in. 2021, s. 60-68). Rozpoznanie czy monitorowanie terenów zagrożonych ułatwia Straży Granicznej właściwą realizację zadań służbowych. Ważnym zadaniem bezzałogowych statków powietrznych jest monitoring i właściwe rozpoznanie określonego obszaru. Przekazanie zapisu monitoringu z bieżącego lotu jest bardzo istotne, szczególnie podczas prowadzenia akcji dotyczących walki z nielegalną migracją. Następuje przesyłanie obrazu o dużej rozdzielczości w czasie rzeczywistym z możliwością kompresji danych. Doskonale widać przemieszczające się grupy i potencjalne miejsce przekroczenia granicy.

BSP wykorzystywane są zarówno w ochronie granicy lądowej, jak i morskiej, szczególnie przydatne są w obecnej sytuacji panującej na Białorusi. Dzięki bezzałogowym statkom powietrznym można określić miejsce i czas dowozu nielegalnych migrantów przez służby białoruskie do granicy. Wykorzystując ten obraz Straż Graniczna wysyła zwiększone patrole na zagrożony odcinek granicy (Adamski,

Rajchel 2013, s. 66-67). Obecnie w Straży Granicznej wykorzystywanych jest na granicy wschodniej i morskiej kilkanaście statków bezzałogowych, wyposażonych w system powietrzny typu Fly Eye. System ten przeznaczony jest do realizacji misji rozpoznawczych i obserwacyjnych. Został on wyposażony w głowicę umieszczoną pod kadłubem pozwalającą na szybkie przełączanie zobrażeń fotografii na wideo kamerę dzienną i kamerę termowizyjną. Powyższy BSP napędzany jest silnikiem elektrycznym, startuje z ręki funkcjonariusza SG, natomiast lądowanie odbywa się w dwóch fazach. W pierwszej następuje odrzucenie głowicy wraz z zasobnikiem na spadochronie. W drugiej po wyczepieniu zasobnika samolot bezzałogowy ląduje samodzielnie z wykorzystaniem akumulatora buforowego (Cwojdzński 2014, s. 75). Lądowanie może odbywać się w każdych warunkach atmosferycznych.

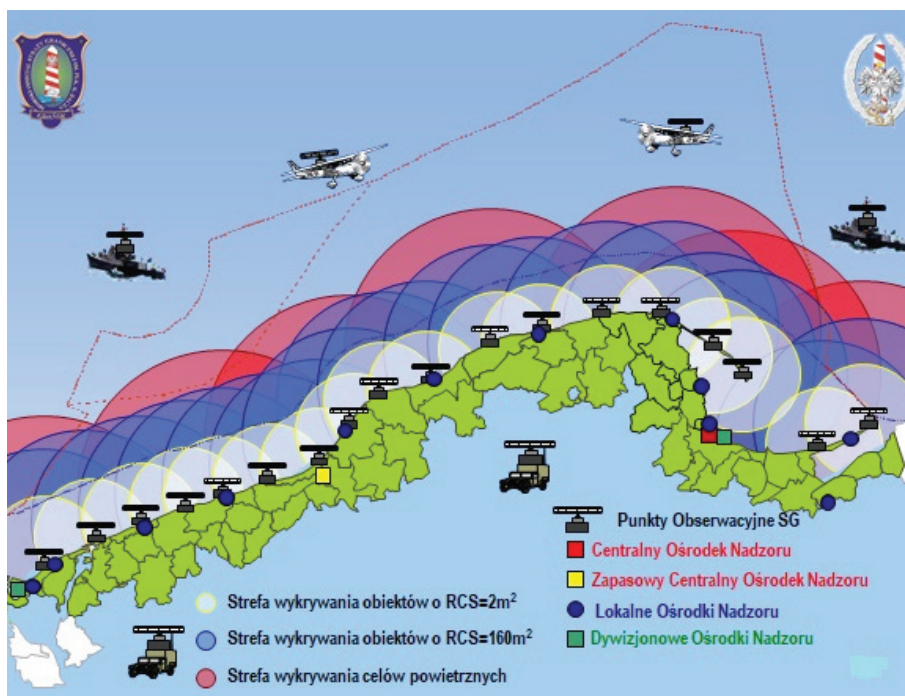
Lotnictwo bezzałogowe z pewnością jest tańsze od lotnictwa typowo załogowego. Jak twierdzi Adam Pieczyński z KGSG, koszt eksploatacji bezzałogowych statków powietrznych, a także wyszkolenia pilotów-operatorów jest wielokrotnie niższy niż załogowych statków powietrznych. Lotnictwo bezzałogowe nigdy nie zastąpi lotnictwa załogowego w całości, może jedynie je wspierać na wielu płaszczyznach. Szkolenie operatorów-pilotów BSP również jest czasochłonne oraz wymaga wielkiego zaangażowania ze strony podmiotów szkolących. Wykorzystanie systemów bezzałogowych do ochrony granicy państwowej przyczynia się do zachowania jej nienaruszalności. Występowanie różnego rodzaju przestępczości granicznej jest spowodowane specyficznym położeniem Polski na mapie Europy. Można z całą stanowczością stwierdzić, że Polska jest swoistym buforem pomiędzy wschodem a zachodem. Należy mieć również na uwadze, że jest to przestrzeń sporna pod kątem niebezpieczeństw polityczno-militarnych w cieniu których tradycyjnie rozwija się przestępczość. Powyższe jest szczególnie zauważalne na granicy z Białorusią i Ukrainą. Odcinek rzeczny jest miejscem, gdzie często dochodzi do ujawnienia nielegalnie przemyconych do Polski towarów akcyzowych. Zorganizowane grupy przestępcze w swojej działalności również wykorzystują drony. Jak podaje Nadbużański Oddział SG, na przestrzeni ostatnich lat nastąpił tą drogą wzmożony przemyt artykułów akcyzowych do Polski. Do przemytu wykorzystywane są niskiej jakości drony, gdyż zdarza się, że po przetransportowaniu towaru nie wracają one już z powrotem do miejsca startu.

Za Bezpieczeństwo granicy północnej oraz część wschodniej odpowiada Morski Oddział SG. W skład Morskiego Oddziału Straży Granicznej wchodzi 9 placówek oraz 2 dywizjony grupujące jednostki pływające Straży Granicznej, których zadaniem jest dozorowanie i kontrola ruchu na obszarach morskich. Mają one prawo kontrolować i zatrzymywać inne jednostki pływające, a w przypadkach przewidzianych w ustawie użyć broni pokładowej. W jego skład wchodzi również Wydział Lotnictwa SG. Terytorialny zasięg działania Morskiego Oddziału Straży Granicznej stanowi województwo pomorskie, zachodniopomorskie, a także część województwa warmińsko-mazurskiego.

Lotnictwo Straży Granicznej bierze czynny udział w ochronie granicy państwowej oraz jest wykorzystywane w ramach wspólnych misji Frontexu w zabezpieczeniu granic europejskich przed nielegalną migracją. Flota powietrzna Straży Granicznej składa się z 18 statków powietrznych w tym: 5 śmigłowców PZL-KANIA, śmigłowiec W-3AM Anakonda, śmigłowiec H-135, śmigłowiec R-44 Robinson, 2 samoloty L-410 Turbolet, samolot M28 Skytruck, samolot M20 Mewa, 4 samoloty PZL-104MF Wilga 2000 oraz 2 samoloty ASP S15-1 Stemme (KGSG, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/8652,Lotnictwo-Strazy-Granicznej.html>, data dostępu 05.01.2024). Najnowszym nabytkiem we flocie lotniczej SG są samoloty L-410 Turbolet. Ze względu na dużą moc jednostek napędowych oraz gabaryty, samoloty na swój pokład mogą załadować duży ciężar oraz możliwe jest zainstalowanie na ich pokładzie systemów niezbędnych do prowadzenia obserwacji i rozpoznania. Na wyposażeniu samolotów są m.in. radary umożliwiające wstępną identyfikację obiektów znajdujących się na powierzchni wody, lądu i w przestrzeni powietrznej. System automatycznej identyfikacji jednostek nawodnych, zainstalowany w samolotach, pozwala na rozpoznawanie zarejestrowanych łodzi i statków, które często wykorzystywane są przez zorganizowane grupy przestępcze. Dzięki systemowi obserwacji lotniczej dalekiego zasięgu możliwa jest precyzyjna identyfikacja obserwowanych obiektów, znajdujących się w odległości 15 km. Dzięki temu można rozpoznać gromadzące się grupy nielegalnych migrantów. Modem łączności satelitarnej pozwala na przekaz danych w czasie rzeczywistym w postaci krótkich filmów i obrazów oraz łączność telefoniczną na rozległych obszarach morskich i lądowych. Turbolety, choć stacjonują w Gdańsku, to patrolują również odcinek polsko-białoruskiej granicy. Statki powietrzne SG stacjonują w 4 wydziałach lotniczych na terenie Polski. Na terenie Morskiego Oddziału SG w Gdańsku, na terenie Podlaskiego Oddziału SG funkcjonuje Wydział Lotniczy w Białymstoku z bazą lotniczą na lotnisku Białystok-Krywlany, na terenie Bieszczadzkiego Oddziału SG funkcjonuje Wydział Lotniczy w Hrubieszowie koło Przemyśla, baza IV Wydziału znajduje się na terenie Nadbużańskiego Oddziału SG w Hrubieszowie. Jest to bardzo istotne, gdyż teren granicy wschodniej patrolowany jest bezpośrednio przez flotę znajdującą się w pobliżu granicy wschodniej a w razie bezpośredniego zagrożenia w krótkim czasie samoloty są w stanie reagować.

Straż Graniczna realizuje swoje zadania poprzez połączenia obiektów wchodzących w skład Zautomatyzowanego Systemu Radarowego Nadzoru (ZSRN) polskich obszarów morskich. Zautomatyzowany System Radarowego Nadzoru to system o dużym znaczeniu, który zbiera informację o sytuacji na polskich obszarach morskich pozwalając przede wszystkim na koordynowanie działań Straży Granicznej. System ten łączy w jedną sieć następujące rodzaje obiektów: dwa Centralne Ośrodki Nadzoru – główny i zapasowy, dywizjonowe i lokalne ośrodki nadzoru oraz posterunki obserwacyjne zlokalizowane wzdłuż całego wybrzeża morskiego. W skład systemu wchodzi 42 łącza radioliniowe punkt-punkt łączące 29 obiektów

Zjednoczonego Systemu Nadzoru Radarowego i 11 obiektów stanowiących punkty pośredniczące (Roszkowski 2014). System zapewnia dwukierunkową transmisję danych, zapewniając zagregowaną przepływność 100 Mbit/s w osi głównej oraz 30 Mbit/s w odczepach, co przedstawia Rys. 5. Straż Graniczna do ochrony morskiej granicy wykorzystuje system STRADAR. System STRADAR to rozproszony system danych multimedialnych, przeznaczony do monitorowania granic morskich kraju, co jest ważnym zadaniem Morskiego Oddziału Straży Granicznej. System umożliwia przechowywanie, wyszukiwanie i wyświetlanie danych dotyczących zdarzenia będącego obiektem zainteresowania Straży Granicznej. Jest to strumieniowa transmisja danych w czasie rzeczywistym w rozproszonych systemach dyspozytorskich i teleinformatycznych stosowanych w Straży Granicznej (Czaplewski i inni 2019, s. 806- 811). W ramach rozszerzonego działania dodano do niego nową funkcję, umożliwiającą sterowanie kamerami i wizualizację danych radarowych. Z pomiarów tych korzystają również okręty Straży Granicznej, biorące udział w ochronie granicy państwowej.

Rys. 5. System radarowego nadzoru granicy morskiej

Źródło: <https://oficynamorska.pl/2021/forum-wizja-rozwoju-panele-gospodarki-morskiej>, [dostęp: 15.10.2023].

Do wykonania zadań na polskich obszarach morskich Morski Oddział SG dysponuje w sumie 56 jednostkami pływającymi różnych projektów. Są to jednostki patrolowe, poszukiwawcze oraz interwencyjno-pościgowe. Dodatkowo SG posiada dwa jachty pełnomorskie oraz 30 łodzi hybrydowych (pontonów) różnych wielkości (Laskowski 2019, s. 25-48). Morski Oddział również czynnie współpracuje z państwami Morza Bałtyckiego w walce z przestępczością zorganizowaną i nielegalnym przemytem migrantów. MOSG jest aktywnym członkiem Forum Współpracy Służb Granicznych Państw Regionu Morza Bałtyckiego - BSRBCC (Baltic Sea Region Border Control Cooperation). Każdego roku grupie tej przewodniczy inne państwo. Przewodnictwo w forum Współpracy Służb Granicznych Państw Regionu Morza Bałtyckiego w 2023 roku przejęła Polska Straż Graniczna. Jednym z założeń prezydencji jest kontynuacja przedsięwzięć na rzecz wzmocnienia współpracy w regionie Morza Bałtyckiego, ze szczególnym uwzględnieniem granicy wschodniej tj. Obwodu Kaliningradzkiego i granicy z Białorusią. Należy podkreślić, że kluczowe aspekty wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony (WPBiO) mają za zadanie monitorowanie i zwalczanie zorganizowanych grup przestępczych zajmujących się handlem narkotykami, bronią, oraz przeciwdziałanie zagrożeniom terrorystycznym i nielegalnej migracji (Gruszczak 2014, s. 107-124). Polska Straż Graniczna wykonuje swoje zadania z dużą odpowiedzialnością ochraniając wschodnią granicę RP a po przystąpieniu do Strefy Schengen granicę wschodnią UE. W dużej mierze to od Polskiej Straży Granicznej zależy całkowite Bezpieczeństwo państw Unii Europejskiej.

Wnioski

Obszar bez kontroli granic wewnętrznych w strefie Schengen oraz zapewnienie bezpieczeństwa na rubieżach zewnętrznych UE wymaga wspólnej polityki zarządzania granicami. Unia została zobowiązana przez Parlament Europejski do wprowadzenia wspólnych standardów kontroli na swoich granicach zewnętrznych oraz wdrożenia zintegrowanego systemu zarządzania tymi granicami. System ten zapewnia kontrolę bezpieczeństwa na terenie całej Unii Europejskiej. Jest on skonfigurowany jest z kilkoma systemami. W ramach zintegrowanego zarządzania granicami zewnętrznymi aspekty wewnętrzne i zewnętrzne środków kontroli granic UE są ze sobą coraz ściślej związane. Tendencja ta znajduje odzwierciedlenie w coraz bardziej znaczącym udziale podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i rozwój całego zintegrowanego zarządzania granicami. Dotyczy to bezpośrednich interwencji operacyjnych (funkcje wykonawcze), jak i wspierania państw trzecich w dziedzinie zarządzania granicami (szkolenia, pomoc mentorska i monitoring). W każdym z państw UE znajdują się centra informacyjne, w których zbierane oraz przetwarzane są informacje dotyczące poszczególnych zagrożeń. Dane te są natychmiast przekazywane do państwa, którego to zagrożenie dotyczy. Z systemów

tych korzystają polskie placówki dyplomatyczne za granicą, Straż Graniczna, Policja w pełnym dostępie oraz częściowym Krajowa Administracja Skarbowa. Inne służby korzystają tylko w potrzebnym zakresie związanym z wykonywaniem obowiązków służbowych.

Odnosząc się do pierwszego problemu szczegółowego można stwierdzić, że dominującymi czynnikami wypychającymi są konflikty zbrojne i narodowościowe. Zmiany klimatyczne powodujące długotrwałe susze, brak dostępu do wody i głębokie ubóstwo są głównymi czynnikami wpływającymi na ruchy migracyjne. Należy zaznaczyć, że trudną sytuację ludności wykorzystują zorganizowane grupy przestępcze proponując nielegalny przerzut do Europy. Zdarza się, że migranci padają ofiarą handlu ludźmi bądź umierają podczas transportu do miejsca docelowego. Należy jednak mieć na uwadze, iż migracji nie da się zapobiec a jedynie można ją ograniczyć.

W odpowiedzi na kolejny problem badawczy należy uznać, iż do głównych szlaków nielegalnej migracji należą najstarszy szlak bałkański, który prowadzi do Europy z Turcji i Grecji przez byłe kraje Jugosławii. Najbardziej niebezpiecznym szlakiem okazał się szlak z państw afrykańskich przez Morze Śródziemne, które nazywane jest cmentarzyskiem Europy. W ostatnim czasie ze względu na pojawiające się konflikty zbrojne i wojnę w Ukrainie na popularności zyskał szlak wschodni.

Ostatni szczegółowy problem badawczy dotyczy zabezpieczenia polskiej granicy wschodniej przed nielegalną migracją. Należy mieć na uwadze, iż wschodnia granica RP jest zarazem granicą wschodnią UE. Wykorzystując wojnę na Ukrainie nielegalni migranci starają się przedostać do Europy. Polityka rządu białoruskiego miała doprowadzić do kryzysu migracyjnego nie tylko w Polsce, ale w całej Europie. Tylko dzięki służbom granicznym oraz instytucjom zajmującym się bezpieczeństwem wewnętrznym państwa zdołano zażegnać ten kryzys. Ochrona granicy ma charakter wieloaspektowy. Nie bez znaczenia są nowe technologie w ochronie granicy państwowej. Mają one ogromny wpływ na taktykę i skuteczność prowadzonych działań granicznych. To dzięki ich wykorzystaniu wschodnia granica staje się bezpieczna a nielegalna migracja ograniczona.

Należy zaznaczyć, że kryzys migracyjny na granicy Białorusi i graniczącymi z nią państwami UE został wywołany celowo. Jednym z celów było zmuszenie UE do negocjacji w sprawie złagodzenia nałożonych sankcji. Wraz z eskalacją kryzysu polityka Białorusi została wsparta przez rząd Rosji, tym samym przekształcając się w wieloaspektowe działania hybrydowe.

Po dokonaniu analizy przyczyn i szlaków nielegalnej migracji oraz zabezpieczeniu granicy wschodniej RP założona hipoteza główna została potwierdzona. Nielegalna migracja stanowi nie tylko problem ekonomiczny dla UE, lecz również społeczny. Tylko zintegrowany system zarządzania granicami gwarantuje skuteczną ochronę granicy państwowej.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Academic Centre for Strategic Communication, Signal Information, II [online]. Dostępne pod adresem: https://www.wojsko-polskie.pl/aszwoj/u/69/5d/695d2d75-a1ab-48ff-a8c5-f5fc9d041ff5/signal_information_vol_ii.pdf, [dostęp: 10 września 2023].
- [2] Adamski M., Rajchel J., 2013, Bezzałogowe statki powietrzne. Część I. Charakterystyka i wykorzystanie, Lotnicza Akademia Wojskowa Dęblin.
- [3] Biuletyn Migracyjny [online]. Dostępne pod adresem: <http://biuletynmigracyjny.uw.edu.pl/53-grudzien-2015/glowne-szlaki-migracyjne-do-europy-z-podanymi-najliczniejszymi-grupami-migrantow>, [dostęp: 1 października 2023].
- [4] Council of the European Union [online]. Dostępne pod adresem: <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/eu-migration-policy/saving-lives-sea>, [dostęp: 12 października 2023].
- [5] Cwojdzński L., 2014, Bezzałogowe systemy walki, charakterystyka, wybrane problemy użycia i eksploatacji, Wojskowa Akademia Techniczna, Warszawa.
- [6] Czaplewski B., Kaczmarek S., Litka J., 2019, Sterowanie kamerami i wizualizacja danych radarowych w rozproszonym systemie dyspozytorskim STRADAR dla straży granicznej, Przegląd Telekomunikacyjny +Wiadomości Telekomunikacyjne.
- [7] Górak-Sosnowska K., 2016, Arabska Wiosna. Kulturowy obraz przemian w świecie arabskim po 2010 roku, Sopot.
- [8] Gruszczak A., 2014, Kierunki ewolucji *acquis* Schengen w świetle propozycji Komisji Europejskiej po 2011”, [w:] A. Kuś, A. Szachon-Pszenny (red.), Wpływ *acquis communautaire* i *acquis* Schengen na prawo polskie – doświadczenia i perspektywy, II, 15 lat *acquis* Schengen w prawie Unii Europejskiej, Wyd. Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin.
- [9] Juraszek P., 2022, Granica na miarę XXI wieku. Te systemy zapewniają bezpieczeństwo? [online]. Dostępne pod adresem: <https://tech.wp.pl/granica-na-miare-xxi-wieku-te-systemy-zapewnia-bezpieczenstwo,6820357175655264a>, [dostęp: 22 lutego 2023].
- [10] Kern S., 2015, Niemcy: Fala przestępstw migrantów, policja kapituluje, Gatestone Institute International Policy Council [online]. Dostępne pod adresem: <https://pl.gatestoneinstitute.org/6678/niemcy-imigrantow-przestepstwo>, [dostęp: 13 sierpnia 2023].
- [11] KGSG [online]. Dostępne pod adresem: <https://strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/11304/Nowe-systemy-optoelektroniczne-na-wiezach-obszernych.html>, [dostęp: 9 września 2023].
- [12] KGSG [online]. Dostępne pod adresem: <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206/Statystyki-SG.html>, [dostęp: 5 października 2023].
- [13] KGSG [online]. Dostępne pod adresem: <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206/Statystyki-SG.html>, [dostęp: 4 listopada 2023].
- [14] Krótki przewodnik po Bliskim Wschodzie [online]. Dostępne pod adresem: <https://euroislam.pl/krotki-przewodnik-po-bliskim-wschodzie-2>, [dostęp: 2 listopada 2023].
- [15] *Kryzys na granicy polsko-białoruskiej. Rada Bezpieczeństwa ONZ reaguje*, wprost.pl, 11.11.2021 [online]. Dostępne pod adresem: <https://www.wprost.pl/kryzys-na-granicy/10542829/kryzys-na-granicy-polsko-bialoruskiej-rada-bezpieczenstwa-onz-reaguje.html>, [dostęp: 28 września 2023].
- [16] Laskowski M., 2019, Straż Graniczna RP w systemie ochrony granicy państwowej Redakcja Naukowa, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa.
- [17] Maciejewski J., 2022, Wewnętrzny front: Łukaszenki wojna informacyjna i kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej, PIW, Warszawa.

- [18] Parczewski R., Borowczyk T., Stankowski D., 2021, Ochrona granicy państwowej z wykorzystaniem bezzałogowych statków powietrznych, Repozytorium Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, *Studia de Securitate* 11(2).
- [19] Pieczyński M., 2022, Granica propagandy: Łukaszenka i Putin na wojnie hybrydowej z Polską, PIW, Warszawa .
- [20] Polska Agencja Prasowa SA [online]. Dostępne pod adresem: <https://www.pap.pl/aktualnosci/msw-finlandii-przygotowujemy-sie-do-zamknienia-przejsc-na-granicy-z-rosja-rozmowy-nie>, [dostęp: 5 stycznia 2024].
- [21] Porozumienie zawarte pomiędzy Komendantem Głównym Straży Granicznej oraz Szefem Służby Celnej zawarte w dniu 11 października 2007 r. w sprawie współpracy oraz wspólnego wykorzystywania oficerów łącznikowych Policji i Straży Granicznej przez Policję, Straż Graniczną oraz Służbę Celną, Dz.Urz.KGP.2007.20.153.
- [22] Roszkowski J., Straż Graniczna widzi plaże na całym wybrzeżu. System ZSRN już działa, 2014 [online]. Dostępne pod adresem: <https://gk24.pl/straz-graniczna-widzi-plaze-na-calym-wybrzezu-system-zsrn-juz-dziala/ar/4615265>, [dostęp: 5 stycznia 2024].
- [23] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 767/2008 z dnia 9 lipca 2008 r. w sprawie Wizowego Systemu Informacyjnego (VIS) oraz wymiany danych pomiędzy państwami członkowskimi na temat wiz krótkoterminowych (rozporządzenie w sprawie VIS), Dz.U.U.E.L.2008.218.60.
- [24] *Rozporządzenie Rady (UE) 2021/1030 z dnia 24 czerwca 2021 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 765/2006 dotyczące środków ograniczających wobec Białorusi*, *Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej*, Dz.U. L1 224/I z 24.6.2021, CELEX: 32021R1030.
- [25] Śląski Oddział Straży Granicznej w Raciborzu [online]. Dostępne pod adresem: <https://www.slaski.strazgraniczna.pl/sm/aktualnosci/4896/Falszywe-paszporty.html>, [dostęp: 25 sierpnia 2023].
- [26] Śląski Oddział Straży Granicznej w Raciborzu [online]. Dostępne pod adresem: <https://www.slaski.strazgraniczna.pl/sm/aktualnosci/5697/Na-lotnisku-w-Katowicach-Pyrzowicach-nie-ustaja-proby-nielegalnego-przedostania-.html>, [dostęp: 10 października 2003].
- [27] Trojanowska-Strzęboszewska M., 2018, Strategie kontroli granicznych – uwarunkowania zmian oraz ich wpływ na naturę współczesnych granic, *Pogranicze. Polish Borderlands Studies* [online]. Dostępne pod adresem: https://scholar.google.pl/citations?view_op=view_citation&hl=pl&user=ey5huPsAAAAJ&citation_for_view=ey5huPsAAAAJ:qxL8FJ1GzNcC [dostęp: 15 października 2023].
- [28] UNCTAD, 2018, *Economic Development in Africa. Report 2018. Migration for Structural Transformation*, United Nations, New York–Geneva [online]. Dostępne pod adresem: https://reliefweb.int/report/world/economic-development-africa-report-2018-migration-structural-transformation?gad_source=1&gclid=EA1aIQobChMIrfXzgfCsggMV4Q-iAx33CAmcEAAYASAAEgJDsPD_BwE, [dostęp: 1 września 2023].
- [29] United Nations, 2018, *World Economic Situation and Prospects*, New York.
- [30] Zarządzenie nr 49 Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 10 kwietnia 2018, Dz. Urz. KGSG 2018.54.
- [31] Zięba M., 2008, *Zintegrowane podejście do kwestii migracji*, [w:] *Migracja – wyzwanie XXI wieku*, (red.) Zięba M. [online]. Dostępne pod: https://www.kul.pl/files/602/public/Migravalue/Migr1_pl.pdf, [dostęp: 12 września 2023].